

iTrollheimen Rapport, 006-2020

**Kartlegging av fugl i Rørvikvatnet naturreservat, Giske kommune
2020**

iTrollheimen Rapport 006-2020

Forord

På bakgrunn av utført restaureringsarbeid i Rørvikvatnet naturreservat skulle fuglesamfunnet tilknyttet den nyrestaurerte vannlokaliteten i naturreservatet overvåkes for å se om tiltaket opprettholdt verneverdiene i tråd med forvaltningsplanen.

iTrollheimen ble engasjert til å kartlegge fuglesamfunnet i Rørvikvatnet naturreservat i 2019 og 2020 gjennom vår, sommer og høst.

I 2020 ble også sandsvalekolonien i sørlig del av naturreservatet kartlagt.

Takk til Fylkesmannen i Møre og Romsdal ved Solveig Silset Berg for oppdraget.

Rindal, 04.11.2020

Gøran Bolme
iTrollheimen AS

Framsidedfoto: Rørvikvatnet en tidlig aprilmorgen, Foto: Gøran Bolme

Tittel:	Kartlegging av fugl i Rørvikvatnet naturreservat, Giske kommune 2020
Forfatter:	Gøran Bolme
Referanse	Bolme, G. (2020) Kartlegging av fugl i Rørvikvatnet naturreservat, Giske kommune 2020. iTrollheimen rapport 006-2020. Rindal.
Oppdragsgiver:	Fylkesmannen i Møre og Romsdal
Prosjektleder:	Gøran Bolme
Prosjektstart:	18.04.2020
Prosjektslutt:	12.10.2020
Emneord:	Fugl, Rørvikvatnet naturreservat, Ramsarområde
Dato:	04.11.2020
Antall sider:	14

Kontaktopplysninger iTrollheimen AS:

Post:	Postboks 140, 6659 Rindal
Internett:	itrollheimen.no
E-post:	post@itrollheimen.no
Telefon:	930 88 652
Navn:	Gøran Bolme

Sammendrag

I perioden april - oktober 2020 ble det foretatt 7 gjennomføringer med registrering av fuglefaunaen ved Rørvikvatnet naturreservat. Formålet var å overvåke tilstedeværelse og diversitet av fugl i naturreservatet for 2020 etter at naturreservatet hadde blitt ferdig restaurert i november 2018.

Fugleregistreringene i 2020 resulterte i 480 registrerte individer fordelt på 37 arter.

Basert på historiske data har det blitt observert 71 arter i området i en periode fra 2006. Dette inkluderer våre observasjoner (artsobservasjoner.no).

Av registrerte fuglearter gjennom denne rapporten er 9 arter beskrevet på norsk rødliste fra 2015 (Henriksen & Hilmo 2015). Vipe (EN), Svarthalespove (EN) Storspove (VU), Hettemåke (VU), Skjeand (VU), Stær (NT), Tyvjo (NT), Fiskemåke (NT) og Gjøk (NT)

I 2020 ble også sandsvalekolonien sørøst i reservatet kartlagt og påvisning av aktive reirhull ble registrert. Det ble registrert 8 aktive reirhull.

INNHOOLD

FORORD	2
SAMMENDRAG	4
1 INNLEDNING	5
1.2 OMRÅDEBESKRIVELSE	6
1.2.1 Rørvikvatnet	6
1.2.2 Grustaket	7
2 METODIKK	7
2.1 OVERVÅKING AV FUGL	7
2.1.1 Gjennomføring	7
3 RESULTAT	9
3.1 KVALITATIVE REGISTRERINGER	9
3.2 KARTLEGGING AV SANDSVALEKOLONI	11
4. DISKUSJON	12
5 KILDER:	14

1 Innledning

Rørvikvatnet naturreservat ble opprettet i 1988 og ble i 1996 en del av et internasjonalt viktig våtmarksområde (Ramsarområde). Formålet med vernet er å ta vare på et viktig våtmarksområde med tilhørende plantesamfunn, fugleliv og annet dyreliv. Rørvikvatnet naturreservat ligger på Vigra i Giske kommune.

Naturreservatet var tidligere en viktig hekke- og trekklokalitet for våtmarksfugl og det er registrert rundt 20 hekkende arter i området (Holtan 2012). De siste 30 år har vannspeilet krympet og lokaliteten har vært viktigere som trekk og overvintringslokalitet enn hekkeplass.

På 70- og 80 tallet var lavlandshekking av arter som blåstrupe og lappspurv vanlig her. Også populasjon av tornirisk var tilstede (Holtan 2012). I denne perioden var områdets funksjon som hekke- trekk og overvintringslokalitet godt studert (bl.a. Folkestad 1982).

Rørvikvatnet har over flere år vokst igjen og det ble vedtatt å foreta en restaurering av vatnet.

I 2018 startet et restaureringsarbeid i naturreservatet for å øke vannspeilet og få tilbake djupna på vatnet slik den var tidligere (Eilertsen 2019).

Restaureringsarbeidet skulle bidra til å opprettholde verneverdiene og reversere den negative utviklingen av det biologiske mangfoldet i lokaliteten. Spesielt forholdene til vanntilknyttede fugler. Dette ble ivaretatt ved å etablere øyer i vannspeilet som kunne fungere som frisoner for hekkende fugler (fylkesmannen.no).

Denne rapporten tar for seg registreringer av fuglesamfunnet tilknyttet lokaliteten ved fire registreringsrunder fra april-oktober. All observasjon av fugl på selve vannet og i området rundt ble notert. Det var særlig fokus på å registrere eventuelle hekkinger. Alle registreringer er lagt inn i artsobservasjoner.no.

I det eroderte dynelandskapet sør i reservatet er det en kjent sandsvalelokalitet. Sandsvalen har ifølge Aarvak m.fl. (2012) hatt en reduksjon i utbredelsesområde på 57-75% i en 40-års periode. For den siste 10-års perioden er bestandsnedgangen beregnet til å være i intervallet 15-30% og arten er klassifisert som nært truet på norsk rødliste (Henriksen & Hilmo 2015). Ifølge forvaltningsplanen er prioritet nr. 1 angående tiltak å beskytte sandsvalelokaliteter i grustaket. Det er satt et bevaringsmål at minst 20 aktive sandsvaleganger skal være i bruk (Holtan 2012). På bakgrunn av dette ble det i 2020 gjennomført en kartlegging av aktive sandsvaleganger og antall individer i kolonien Denne kartleggingen ble gjennomført ved besøk 3. juni og 7. juli 2020.

1.2 Områdebeskrivelse

1.2.1 Rørvikvatnet

Rørvikvatnet ligger ca 350 meter sør for Ålesund lufthavn, Vigra i Giske kommune. Reservatet i seg selv er ca 389 daa. Hele arealet ligger under 20 moh. Området rundt selve vannet er grovt klassifisert som kulturlandskapssjø med kanalene i nordvest som kystmyr og i sør har vi innslag av myr og kystlynghei (Holtan 2012).

*"Føremålet med fredinga er å ta vare på eit viktig våtmarksområde med tilhøyrande plantesamfunn, fugleliv og anna dyreliv».
(Forskrift nr. 1197/1988)".*

Figur 1. Landskapsskisse over Rørvikvatnet før (2015) og etter (2019) restaureringen. (Foto: Øyvind Leren)

1.2.2 Grustaket

Sør i naturreservatet ligger et område klassifisert som naturtypen konstruert fastmark (T02) omringet av kystlynghei (Gaarder m.fl. 2011). Dette området er på omtrent 20 daa. Historisk har dette vært et grustak åpent for allmennheten, men i 2011 ble området avstengt med kjetting. Grunneiere har stadig rett til uttak av grus i området (Holtan 2012).

Figur 2. Oversiktsbilde av naturreservatet med «grustaket» i sørøstlig del. Bildet til høyre er et mer detaljert bilde av «grustaket» der sandsvalekolonien holder til (Norgeskart.no).

2 Metodikk

2.1 Overvåking av fugl

Overvåkingen er basert på Eilertsen (2019) og Holtan (2012) sine rapporter. De anbefalte 3-4 registreringer i løpet av året for å dekke hekkesesong, trekktider og isfri vintersituasjon. Det anbefaltes også etterkontroll ved mulig hekking for å påvise hekkesuksess.

Eilertsen (2019) mente det var hensiktsmessig med 3 faste takseringspunkt i stedet for kartmetoden.

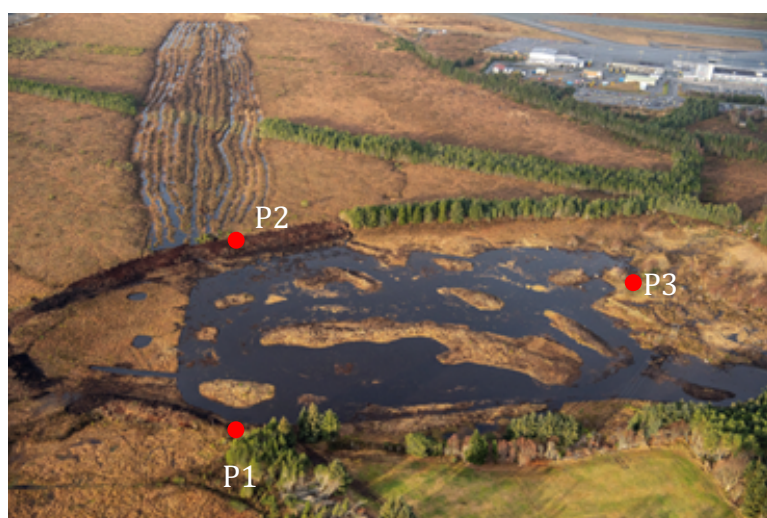
2.1.1 Gjennomføring

Ved registrering av fuglefaunaen i området ble det benyttet optisk og akustisk registrering i form av punktregistrering. Det ble etablert 3 punkt fordelt rundt vannet. De 3 punktene ble satt der man hadde god oversikt over vannspeilet (Fig 3).

Hvert punkt ble registrert i nøyaktig 5 minutter for akustisk registrering. Enheten i takseringen er antall par. Dette er samme metodikk som i TOV-E (Ekstensiv overvåking av fugl) prosjekter. Ett par defineres som: a) En hann/hunn hørt eller sett, b) ett par observert, c) en hun observert, d) observasjon av flyvedyktige unger eller reir (Kålås & Husby 2002).

Registreringene ble gjennomført i tidsrommet 17.04 – 12.10 2020. Det ble gjennomført 4 overvåkingsrunder der alle 4 hadde registreringer om morgenen og 3 om kvelden. Til sammen 7 kartleggingsrunder (Tab. 2). Denne perioden dekket hele hekkesesongen fra etablering av territorier gjennom trekket og etter trekket. Grunnen til å registrere på to forskjellige tider av døgnet var i henhold til forskjellige arters aktivitet- og sangoptima (f. eks Hutchinson 2002). En må være klar over at enkelte arter kan bli oversett eller feilestimert på grunn av takseringsperioden faller utenfor artens sangoptima eller tilstedeværelse (Enemar & Sjøstrand 1970; Bevanger 1978)

Sandsvalekolonien ble kartlagt ved å sitte i skjul med teleskop rettet mot de ulike lokalitetene med reirhull. Reirhull som ble regelmessig besøkt eller direkte observasjoner av unger i hullene ble notert som aktive. Antall individer i kolonien ble kartlagt ved å telle gjentatte ganger overflyvende individer som ble sett samtidig.

Figur 3. Det ble opprettet tilsammen 3 punkter innen med ca 100 meter mellom punktene. Punktene ble GPS merket (Tab. 1)

Tabell 1. Koordinater av takseringspunktene

Punkt	Koordinater
1	32V 0351768 6938923
2	32V 0351614 6939062
3	32V 0351778 6939241

Tabell 2. Oversikt over utførte registreringer.

Takseringsdato	Tid
26.04	20:00-21:00
27.04	05:30-06:30
03.06	04:30-06:00
06.07	18:00-19:30
07.07	06:00-07:30
11.10	16:00-17:00
12.10	08:00-09:00

3 Resultat

3.1 Kvalitative registreringer

Med bakgrunn i innsamlede registreringer og innhentet informasjon fra lokale ornitologer og artsobservasjoner.no kan man danne et bilde over statusen til de forskjellige fugleartene i området i 2020 (Tab. 3).

Tabell 3. Oversikt over fuglearter observert i undersøkelsesområdet

- H** = påvist hekkende ved funn av reir eller unger
h = gjentatte observasjoner eller spesiell adferd sannsynliggjør hekking
+++ = forekommer tallrikt
++ = forekommer regelmessig, men relativt fåtallig
+ = forekommer sporadisk og fåtallig
- = forekommer sjelden eller tilfeldig (mindre enn 3 observasjoner)
***** = observasjon av art er funnet på artsobservasjoner.no

Art	Kolonne1	Status	Merknad
sangsvane	<i>Cygnus cygnus</i>	* -	3 individer observert på januar
grågås	<i>Anser anser</i>	+	
gravand	<i>Tadorna tadorna</i>	+	ett par observert april og juni
stokkand	<i>Anas platyrhynchos</i>	H	8 unger observert i juli. Over 100 individer observert i oktober
skjeand	<i>Anas clypeata</i>	-	en hun observert næringsøkende i oktober
brunnakke	<i>Anas penelope</i>	H	To kull observert på juli
krikkand	<i>Anas crecca</i>	h++	Flere par observert
toppand	<i>Aythya fuligula</i>	+	10-30 individer observert i oktober
egretthege	<i>Casmerodius albus</i>	*-	1 individ observert 13. september
gråhege	<i>Ardea cinerea</i>	++	
havørn	<i>Haliaeetus albicilla</i>	-	Overflyvende individ i oktober
spurvehauk	<i>Accipiter nisus</i>	-	Overflyvende individ i april
vandrefalk	<i>Haematopus ostralegus</i>	-	Overflyvende individ i oktober
heilo	<i>Pluvialis apricaria</i>	*-	44 overflyvende individer i oktober
vipe	<i>Vanellus vanellus</i>	h++	2 par observert i juli. Individet var veldig kryptisk og tilbaketrukket.
strandsnipe	<i>Actitis hypoleucos</i>	-	1 individ observert i juli
rødstilk	<i>Tringa totanus</i>	+	
svarthalespove	<i>Limosa limosa</i>	-	ett individ observert i april
storspove	<i>Numenius arquata</i>	-	individ hørt
rugde	<i>Scolopax rusticola</i>	*-	ett individ observert i januar
enkeltbekkasin	<i>Gallinago gallinago</i>	++	
tyvjo	<i>Stercorarius parasiticus</i>	-	ett individ observert overflyvende i juni
hettemåke	<i>Chroicocephalus ridibundus</i>	H	flere par observert, 3 unger observert i juli
fiskemåke	<i>Larus canus</i>	h++	flere par observert gjennom sesongen

gråmåke	<i>Larus argentatus</i>	+	4 par observert på det meste
svartbak	<i>Larus marinus</i>	+	
sildemåke	<i>Larus fuscus</i>	+	16 individer på holmene i juli
ringdue	<i>Columba palumbus</i>	-	
gjøk	<i>Cuculus canorus</i>	-	2 individer hørt i juni
heipiplerke	<i>Anthus pratensis</i>	H	
gjerdesmett	<i>Troglodytes troglodytes</i>	h	
rødstrupe	<i>Erithacus rubecula</i>	h	
steinskvett	<i>Oenanthe oenanthe</i>	-	ett par observert i juni
svarttrost	<i>Turdus merula</i>	-	individer hørt april og juni
gransanger	<i>Phylloscopus collybita</i>	-	ett individ observert i juni
løvsanger	<i>Phylloscopus trochilus</i>	+	4 individer hørt i juni
svartmeis	<i>Periparus ater</i>	-	ett individ observert i april
kråke	<i>Corvus cornix</i>	++	
stær	<i>Sturnus vulgaris</i>	+	
bokfink	<i>Fringilla coelebs</i>	+	hørt i april og oktober
grønnsisik	<i>Carduelis spinus</i>	+	

Kryptisk vipepar med gråhegre i bakgrunnen

Gravender

Skjeand hunn

3.2 Kartlegging av sandsvalekoloni

Etter å ha kartlagt området over flere timer i juli ble det registrert 8 aktive reirhull. I tre av disse hullene ble det direkte observert unger mens i de andre hullene var det regelmessige inn og utflyging av voksne individer som indikerte at det var unger der.

Størrelsen på sandsvalekolonien ble estimert til å ligge mellom 20-35 individer basert på tellinger av individer i luften.

Figur 4. Oversiktskart over «grustaket». Røde ringe indikerer områder med hekkeshull. Bildet viser også hvor det ble registrert aktive hekkeshull.

4. Diskusjon

På bakgrunn av at det er flere tiår siden sist det ble gjort systematiske registreringer i området er det vanskelig å gi ett konkret svar på virkningene av restaureringen. Men basert på de kilder og opplysninger som har blitt gidd har lokaliteten historisk vært fungerende som en viktig hekkeplass for opp til 20 fuglearter.

Ut fra kildene til Holtan (2012) ble det også sagt at området hadde mistet sine kvaliteter og at det på den tid fungerte «bare» som rasteplass i forbindelse med trekket. Basert på den uttalelsen må man jo si at disse to årene sine registreringer er oppløftende med flere hekkende arter i tillegg til noen nye artsregistreringer for lokaliteten. Flere rødlistearter er observert i området og kanskje kan noen av disse etablere seg som hekkearter på nytt i området.

Ut fra 7 registreringsrunder gjennom 3 sesonger er det klart at man ikke kan unngå å gå glipp av både arter og hekkinger. Også det at de fleste registreringsrundene ble gjort om morgenen kan også gjøre at enkelte arter som kanskje benytter området til andre tider på døgnet også blir oversett. Men at flere vannrelaterte arter trives i området er det ikke tvil om. Andefuglene ble observert gjennom hele perioden og flere av artene hadde vellykket hekking. På oktober ble det observert rundt 200 ender i vannet samtidig.

Rørvikvatnet med holmene gjør at det er mange gode muligheter for skjul. Det er umulig for en registrator å se hele lokaliteten fra ett sted. Og man bør videre bruke god tid på å registrere selve vannspeilet. Det var flere ganger jeg trodde jeg hadde full kontroll på hva som befant seg på vannspeilet, men så plutselig dukket noe nytt opp. Holmene i seg selv ser også ut å bli hyppig benyttet til både skjul, resting og svært sannsynlig som redeplass. Det at holmene skulle fungere som frisoner har nok vært et vellykket prosjekt.

I år var det spesiell spenning knyttet til vipa. Det var registrert to par der i begynnelsen av sesongen og i juni var arten fremdeles der. Men den hadde en helt annen adferd enn på april. Individet virket veldig sky og trykkende. Det ble ikke direkte påvist hekking og det ble ikke observert kull. Men adferden kan tyde på en muligens hekking.

I år var også den sjeldne gjesten egretthege registrert i området (ikke av oss). Skjeanda var også en relativt sjelden observasjon.

Registrering av sandsvale i grustaket sør i naturreservatet var en krevende oppgave. Spesielt det å anslå antall individer i kolonien inneholder usikkerhet da det er vanskelig å holde kontroll. Men det ble med sikkerhet påvist 3 hull med unger og 5 hull til som ble regelmessig benyttet av voksne individer med karakteristisk «mat til unger» atferd (Fig 5).

Det ble kartlagt 4 områder med hekkhull i sandtaket. Det ser ut for at alle lokalitetene er i godt hold med lite utrasing, så det skal være muligheter for å nå målet med 20 aktive hekkhull. Selv om flere av hullene så inaktiv ut så er det viktig å ta vare på disse. Dette siden sandsvalen gjerne tar i bruk gamle utgravde hull.

Sandsvalen hekker også gjerne 2 ganger i sesongen og denne kartleggingen ble gjennomført i juni. Dermed kan det være flere hull som var aktive under den andre hekkeperioden.

Det er viktig å tenke på at hekkeshullene kan være opp til 1 meter i lengde og kan fort rase sammen med vibrasjoner (Aarvak m.fl. 2012).

Figur 5. På bildet til høyre kan man se en unge og til høyre ser man 2 unger. Hullet til høyre for der de to ungene sitter var det også observert en unge.

5 Kilder:

- Aarvak**, T., Ranke, P.S. & Øyen, I.J. (2012). Sandsvalebestanden i fritt fall. Vår fuglefauna 35: 170-178
- Eilertsen**, L. (2019). Restaurering av Rørvikvatnet naturreservat, Giske kommune, Møre og Romsdal. Rådgivende biologer AS, rapport 2824, 18 sider.
- Enemar**, A & Sjøstrand, B. (1970). Bird species density derived from study area investigations and line transect. I Svensson, S (red.): Bird census work and environmental monitoring. – Symposium Ammanäs 1969. – Bull. Ecol. Res. Comm. 9: 33-37.
- Bevanger**, K. (1978). Fuglefaunaen i Kobbelvområdet, Sørfold og Hamarøy kommuner. Kvantitative og kvalitative registreringer sommeren 1977. – K. norske Vidensk. Selsk. Mus. Rapport Zool. Ser. 1978-6. Universitetet i Trondheim, 66 s.
- Forskrift nr. 1197/1988** Forskrift om vern av Rørvikvatnet naturreservat, Giske kommune, Møre og Romsdal
- Fylkesmannen.no** <https://www.fylkesmannen.no/nb/More-og-Romsdal/Miljo-og-klima/Verneomrader/restaurering-av-vatmark/restaureringsprosjekt/restaurering-av-rorvikvatnet-i-rorvikvatnet-naturreservat/> Nedlastet 03.10.2020
- Gaarder**, G. & Fjeldstad, H., Flynn, K. M. & Hanssen, U. (2011). Naturtyper i 16 verneområder i Møre og Romsdal fylke. Resultater fra basiskartlegging etter NiN-metoden i 2010 og 2011. Miljøfaglig Utredning, rapport 2011:73. 89 s + vedlegg
- Henriksen**, S. & Hilmo, O. (2015). Norsk rødslite for arter 2015. Artsdatabanken.no. Nedlastet 20.10.2019
- Holtan**, D. (2012). Forvaltningsplan for Rørvikvatnet naturreservat i Giske kommune, Møre og Romsdal. Fylkesmannen i Møre og Romsdal Fylke, miljøvernavdelinga, rapport 2012-09. 47 s.
- Hutchinson**, J.M.C. (2002). Two explanations of the dawn chorus compared: how monotonically changing light levels favour a short break from singing. – Animal behaviour 64: 527-539.
- Kålås**, J.A. & Husby, M. (2002). Terrestrisk naturovervåking. Ekstensiv overvåking av terrestre fugl i Norge. – NINA Oppdragsmelding 740:1-25.